

которое ремонтируется. В этом случае затраты на ремонт отражаются на счете 15 "Капитальные инвестиции", с которого в последующем списываются в дебет счета 10 "Основные средства", увеличивая балансовую стоимость объекта.

Изучение практики отражения в бухгалтерском учете использования амортизации по новому плану счетов показало, что в большинстве случаев происходит легальная иммобилизация фонда на увеличение зарплат. В результате недоремонт основных фондов возрастает высокими темпами, что приводит к чрезмерным затратам энергоресурсов и материалов на производственные нужды. Отсюда следует, что механизм использования амортизационных отчислений требует радикального совершенствования.

Получено 10.09.2002

УДК 330.142.211

М.О.НАУМЕНКО

Харківський державний економічний університет

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ І ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розкривається роль капіталізації основних виробничих фондів як багатоступінчастого процесу, що проходить як в області соціально-економічних відносин, так і в сфері суспільної свідомості, у формуванні мотиваційних механізмів підприємництва і за допомогою їх реалізації прискорення розвитку національного виробництва.

Серед перетворень, що в сучасних умовах відбуваються на рівні підприємств, центральне місце і вирішальне значення для їх успіху має зміна відносин власності. На зміну суспільній власності на засоби виробництва і вироблену з їх допомогою продукцію приходять корпоративна і приватна власність. Слід зазначити, що в Законі України "Про власність" немає визначення "корпоративна" і "акціонерна" власність, мова йде про приватну власність і її різновиди, що, по суті, відображає сучасний стан відносин володіння, розпорядження, користування і присвоєння.

При центрально керованій системі ("державному соціалізмі") всі основні засоби виробництва були державною власністю, що було закріплено у відповідних правових документах. За цих умов ринкові відносини позбавлені однієї із своїх основ – відособленості різних власників виробленої продукції. Тут мається на увазі повна виробничо-господарська і правова відособленість, на відміну від якої госпрозрахункова відособленість фактично зводиться до відносного відокремлення виробництва продукції у процесі кругообігу фондів підпри-

емств. Разом з тим і у випадку повної відособленості різних власників виробленої продукції ступінь її повноти відносний – включення в систему суспільного розподілу праці, визнання суспільної значущості продукції відбуваються через її реалізацію у взаємозв'язках господарських суб'єктів. У цьому розумінні не можна абсолютизувати і приватну власність.

Досвід індустріально розвинутих країн свідчить, що сучасні ринкові відносини існують і успішно розвиваються за наявності в країні декількох форм власності. До їх числа, принаймні, відносяться корпоративна, приватна, державна і муніципальна власність.

На початку ринкових перетворень в Україні існувала одна – державна форма власності, панування якої практично виключало можливість існування сучасних ринкових відносин. У зв'язку з цим в якості першого й основного ринкового перетворення постало завдання переходу державної власності в руки корпорацій і приватних підприємців – роздержавлення виробництва. У 80-ті роки у ряді розвинутих країн розгорнувся процес роздержавлення, спрямований на скорочення масштабів державного підприємництва і підвищення ефективності функціонування підприємств, які залишаються в державній власності, що виявилася у таких формах, як лібералізація ринків, заохочення конкуренції і малого бізнесу; створення змішаних (державно-приватних) підприємств і розширення сфери їх діяльності; створення для державних підприємств умов комерціалізації їх діяльності; денационалізація. Накопичений в цьому зв'язку досвід доцільно використовувати в Україні в процесі подальшого здійснення ринкових реформ.

Результатом переплетення зазначених способів роздержавлення є зміна форми власності при базовому положенні приватної власності і формування господарського механізму змішаної економіки, метою – формування мотиваційних механізмів підприємництва і за допомогою їх реалізації прискорення розвитку національного виробництва.

Одним з наслідків перетворення відносин власності є зміна соціально-економічного змісту і форми речовинних факторів виробництва, що функціонують у національному господарстві. З матеріальної основи виконання державних планових завдань вони перетворюються в специфічну форму ресурсів, використовувану для одержання прибутку. З виробничих фондів вони перетворюються в промисловий капітал. При цьому таке перетворення не зводиться тільки до однієї зміни форми власності. Це складний багатоступінчастий процес, що проходить як в області соціально-економічних відносин, так і в сфері суспільної свідомості.

Безпосереднім проявом процесу перетворення виробничих фондів у капітал є зміна відносин виробничих підприємств із державою і одного з одним. Ці відносини набувають комерційного характеру.

На процес капіталізації основних виробничих фондів, поряд з перетворенням відносин власності, істотний вплив справляє загальна економічна обстановка, що склалася в Україні в останні роки. Це глибока і затяжна криза, що охопила виробництво, фінанси і грошовий обіг, і, як справедливо думають багато дослідників, має системний, структурний характер.

На рівні підприємства в результаті перетворення відносин власності теоретично створюються умови для удосконалення і підвищення ефективності роботи речовинних факторів виробництва, що стають при цьому капіталом. Але для таких позитивних змін у підприємств, як правило, немає засобів для відновлення технологічного устаткування і робочих машин, не здійснюється і капітальний ремонт, який у ряді випадків хоча б частково може замінити технічну реконструкцію виробництва. У результаті сповільнюється технічний прогрес, знижується якість продукції. При скороченні випуску продукції зменшується коефіцієнт завантаження устаткування, що впливає на основні показники ефективності роботи всього підприємства. Відбувається зміна структури основного капіталу на користь його пасивної частини. Відсутність повноцінного ринку засобів виробництва, фондового ринку унеможливило їх дійсну ринкову оцінку.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про незавершеність процесів капіталізації у виробничій сфері і визначити двояке завдання реформування економіки: по-перше, на основі ринкового перетворення відносин власності трансформувати основні виробничі фонди в основний капітал і, по-друге, сформувати мотиваційні механізми сучасного відновлення технологій. У теоретичному аспекті цього завдання і в його практичній реалізації знову-таки виявляється взаємозв'язок і взаємозумовленість макро-, мікроекономічних і галузевих (технологічних) аспектів при визначальній ролі перших. Першочерговою макроекономічною проблемою є формування платоспроможного сукупного попиту з боку економічних суб'єктів і населення у всій його складній і динамічній структурі, що за умови технологічного удосконалення виробництва забезпечить реалізаційну фазу індивідуального відтворення і сформує можливості його інтенсивного розширення.

Отримано 06.09.2002